

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Leireken (Opwijk, Vlaams-Brabant)

Projectcode: 2019I318
September 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Clara Thys

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	17
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	17
1.4.1.1	Landschappelijke situering	18
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	22
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	23
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	24
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	25
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	25
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	35
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	36
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	39
1.5	Synthese	42
2	Bibliografie.....	44

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de zone opgenomen in archeologienota met ID 300 (Bron: Geopunt).	10
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 5: Projectgebied gezien vanaf de Broekstraat (bron: Google Streetview).	14
Figuur 6: Projectgebied gezien vanuit Leireken (bron: Google Streetview).	15
Figuur 7: Verkavelingsplan (bron: opdrachtgever).....	16
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	18
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	20
Figuur 12: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).....	20
Figuur 13: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).....	21
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	22
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	23
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	24
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).	26
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	36
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	37
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	37
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	38
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	39

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	40
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	40
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	41
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	41

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....17

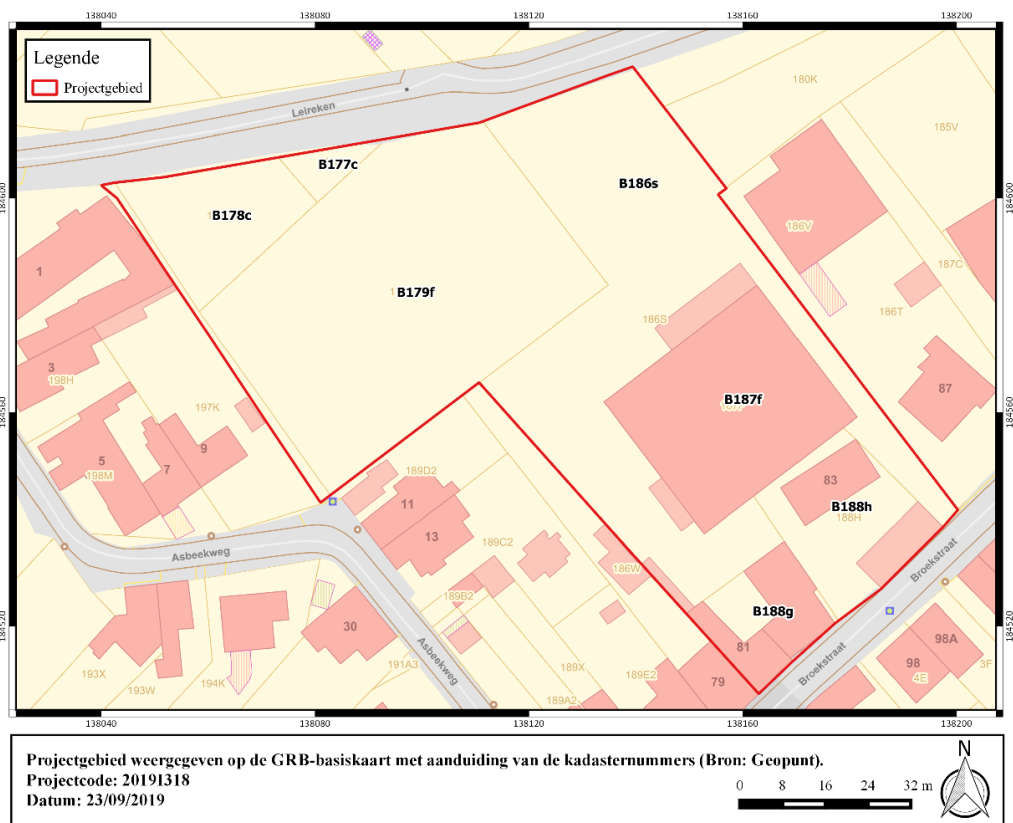
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

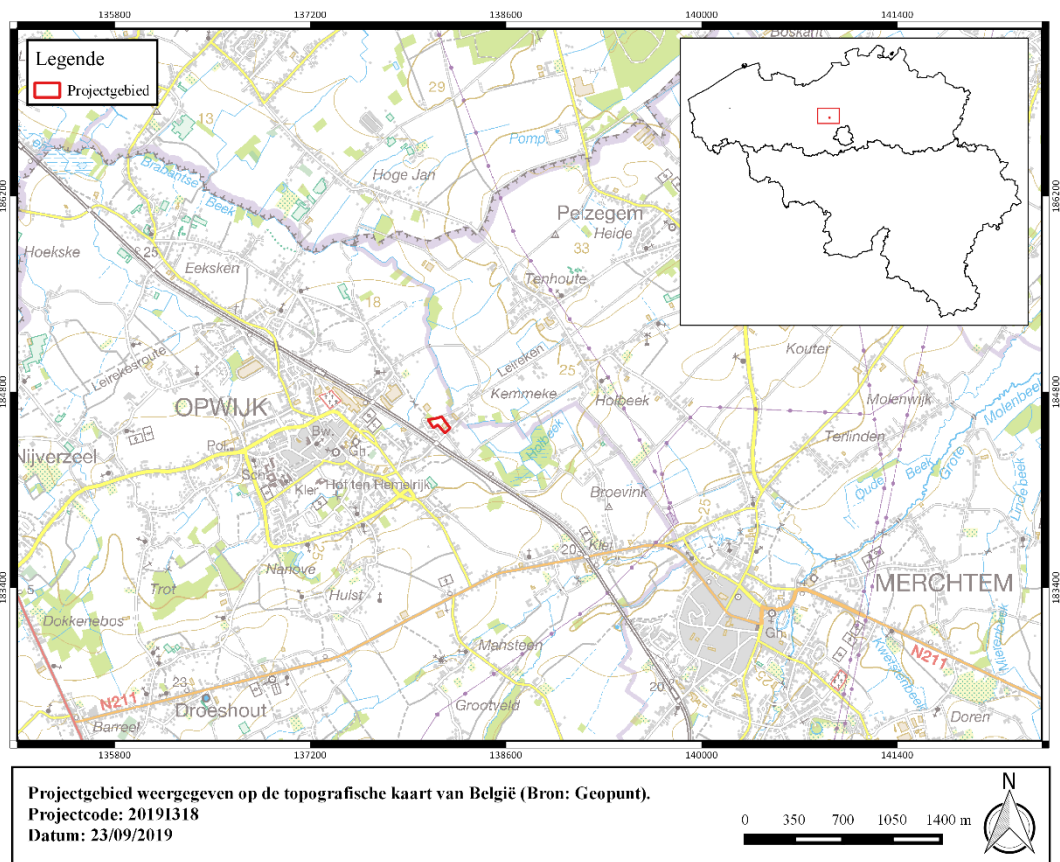
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Vlaams-Brabant
	Gemeente	Opwijk
	Deelgemeente	/
	Postcode	1745
	Adres	Leireken – Broekstraat 1745 Opwijk
	Toponiem	Leireken
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 138024 Y _{min} = 184504 X _{max} = 138207 Y _{max} = 184631
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Opwijk, Afdeling 1, Sectie B, nr's: 178c, 177c, 179f, 186s, 187f, 188h, 188g Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woonuitbreidingsgebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande verkavelingsvergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt ca. **8656 m²**; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de verkavelingsvergunning. Het terrein is op heden nog bebouwd. Deze bebouwing dient eerst verwijderd te worden conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

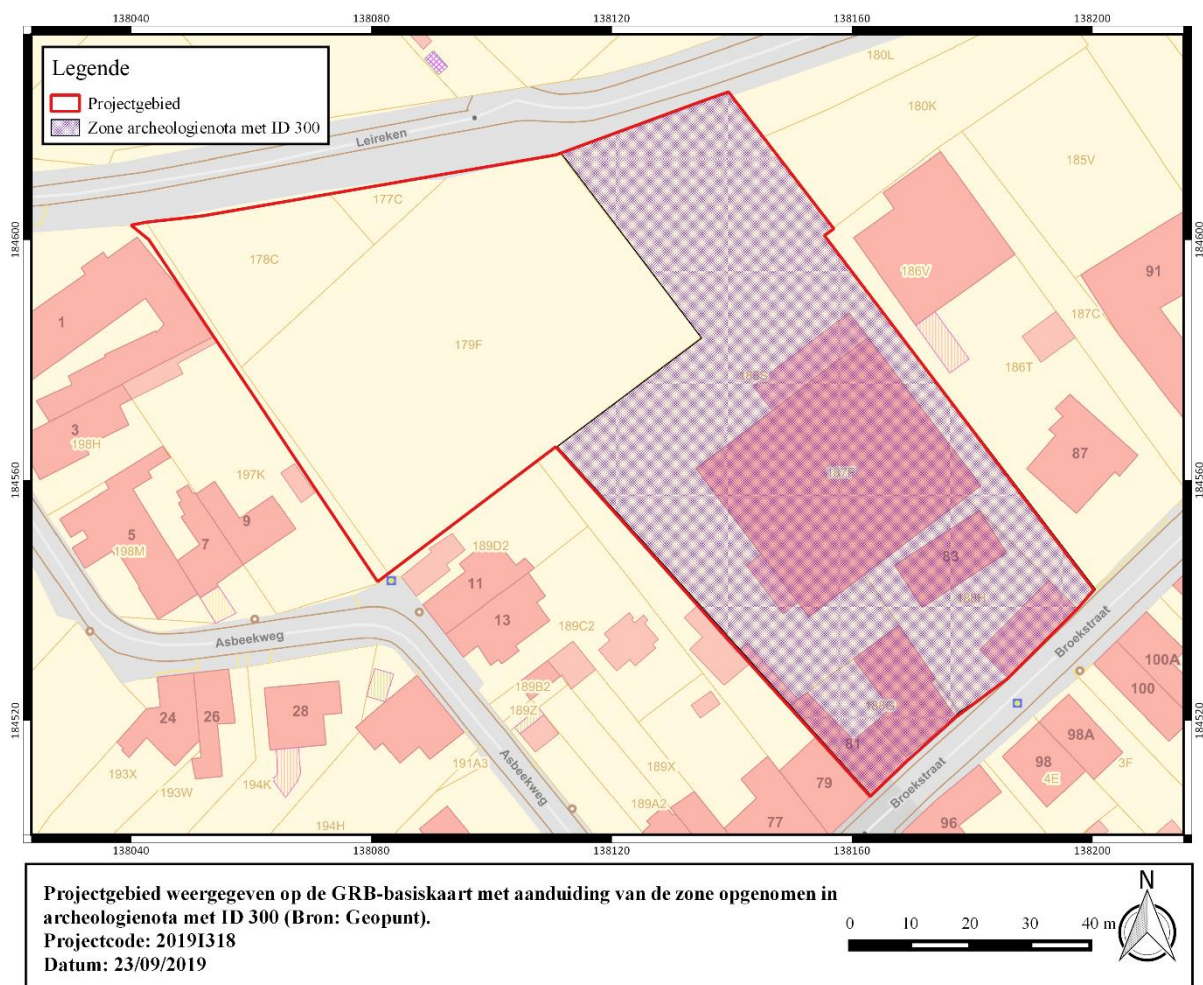

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Opwijk Broekstraat 81-83 werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

Voor een deel van het projectgebied is in het verleden reeds een archeologienota opgemaakt in functie van een eerdere verkavelingsvergunningsaanvraag.¹ Deze archeologienota heeft ID 300. In het Programma van Maatregelen werd in eerste instantie een landschappelijk bodemonderzoek geadviseerd in functie van bewaringstoestand en bodemopbouw. Dit bodemonderzoek is op heden nog niet uitgevoerd. De huidige archeologienota wordt opgemaakt omwille van een uitbreiding van de oorspronkelijke verkavelingsgrenzen.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de zone opgenomen in archeologienota met ID 300 (Bron: Geopunt).

¹ Reyns, N. 2016. Vooronderzoek Opwijk Broekstraat, All-Archeo BVBA.

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed² geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

² <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.³

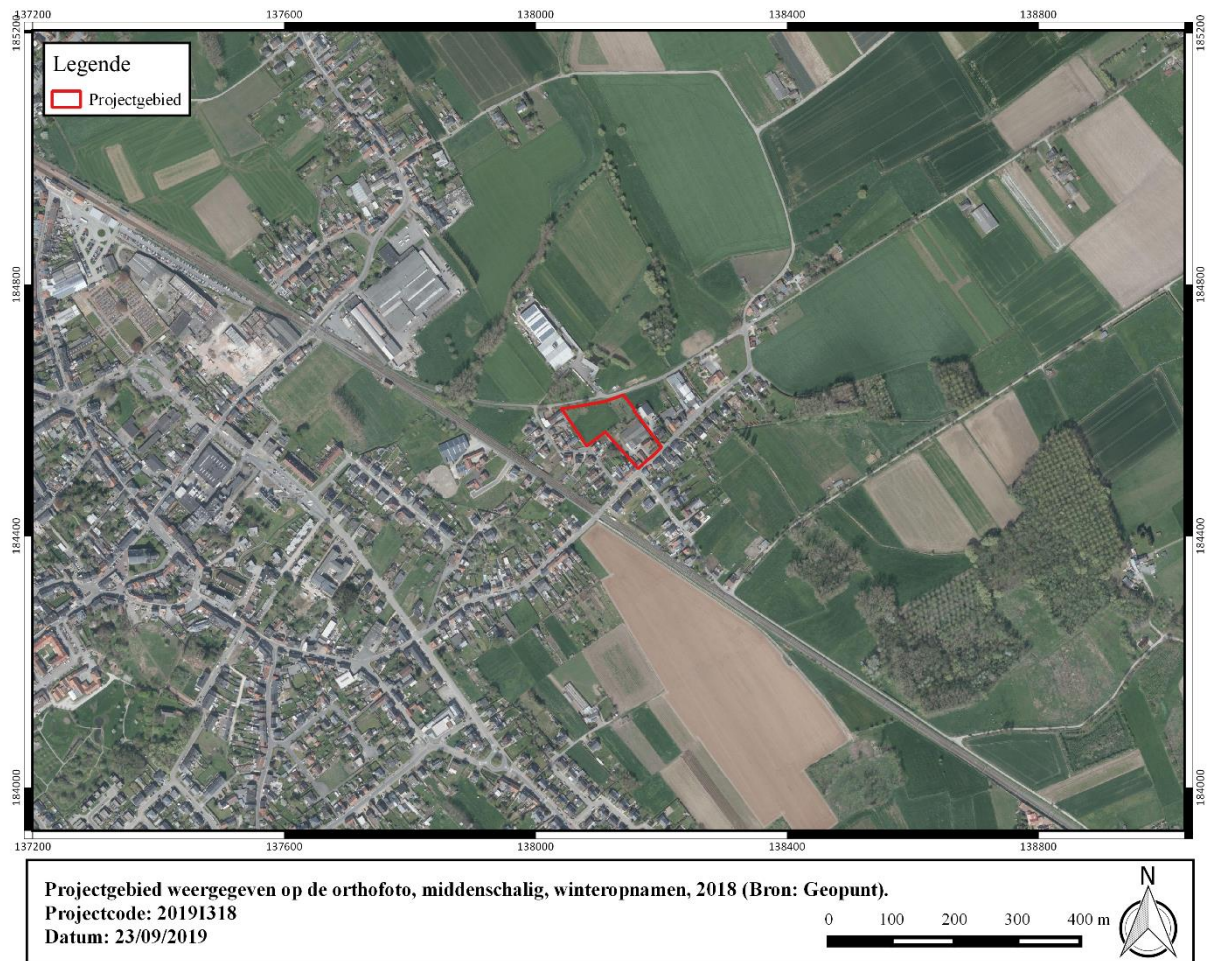
³ <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Opwijk, in de provincie Vlaams-Brabant. Het terrein grenst ten zuiden aan de Broekstraat en ten noorden aan de weg Leireken. Langsheen de westgrens van het plangebied loopt de Asbeekweg. De dorpskern van Opwijk situeert zich ca. 750 meter ten westen.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 8656 m².

Op heden is ca. 1820 m² van het terrein bebouwd. Deze bebouwing betreft enerzijds een hoeve bestaande uit losse bestanddelen in het zuidelijk deel van het plangebied en een loods centraal binnen het plangebied. Vermoedelijk hebben de hoevegebouwen langsheen de Broekstraat een kern die ten minste teruggaat tot de 18^e eeuw (cfr. infr. 1.4.2.3). De loods centraal dateert uit de tweede helft van de 20^e eeuw. Rondom dit gebouwenbestand is bebouwing waar te nemen. Het noordelijk deel van het plangebied is vrij van bebouwing en deels in gebruik als grasland met verspreide vegetatie, deels als braakliggende akker. Binnen de groenzone situeren zich wel tuinmuren en een rechthoekige bakstenen constructie waarbinnen bomen zijn geplant.

Figuur 5: Projectgebied gezien vanaf de Broekstraat (bron: Google Streetview).

Figuur 6: Projectgebied gezien vanuit Leireken (bron: Google Streetview).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant een verkaveling van 19 loten met bijhorende infrastructuur in de vorm van wegenis, parkeergelegenheid en groenzone. Het lijkt geen twijfel dat de geplande werken, het hiermee gepaard gaande werfverkeer en werfinrichting en de mogelijke toekomstige ingrepen in de individuele kavels, het potentieel archeologisch niveau over het volledige plangebied bedreigen. Daarom wordt binnen deze archeologienota uitgegaan van een integrale verstoring van het terrein.

Figuur 7: Verkavelingsplan (bron: opdrachtgever).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandleem- en leemstreek
Tertiair	Formatie van Maldegem, Lid van Wemmel
Quartair	Type 1
Bodemtypes	Ldcz
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	17.2 – 18.4 m TAW
Hydrografie	Denderbekken, deelbekken Vondelbeek

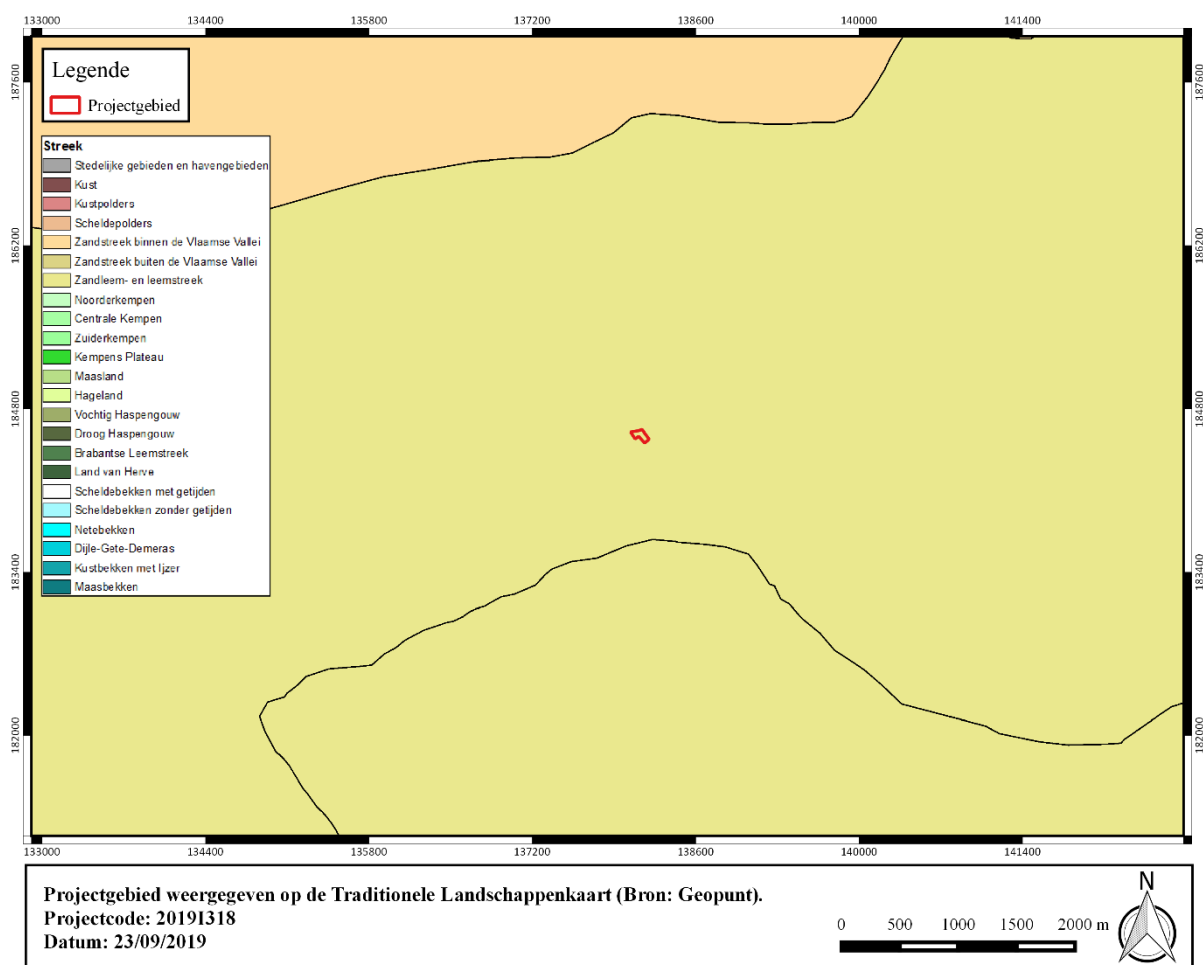

1.4.1.1 Landschappelijke situering

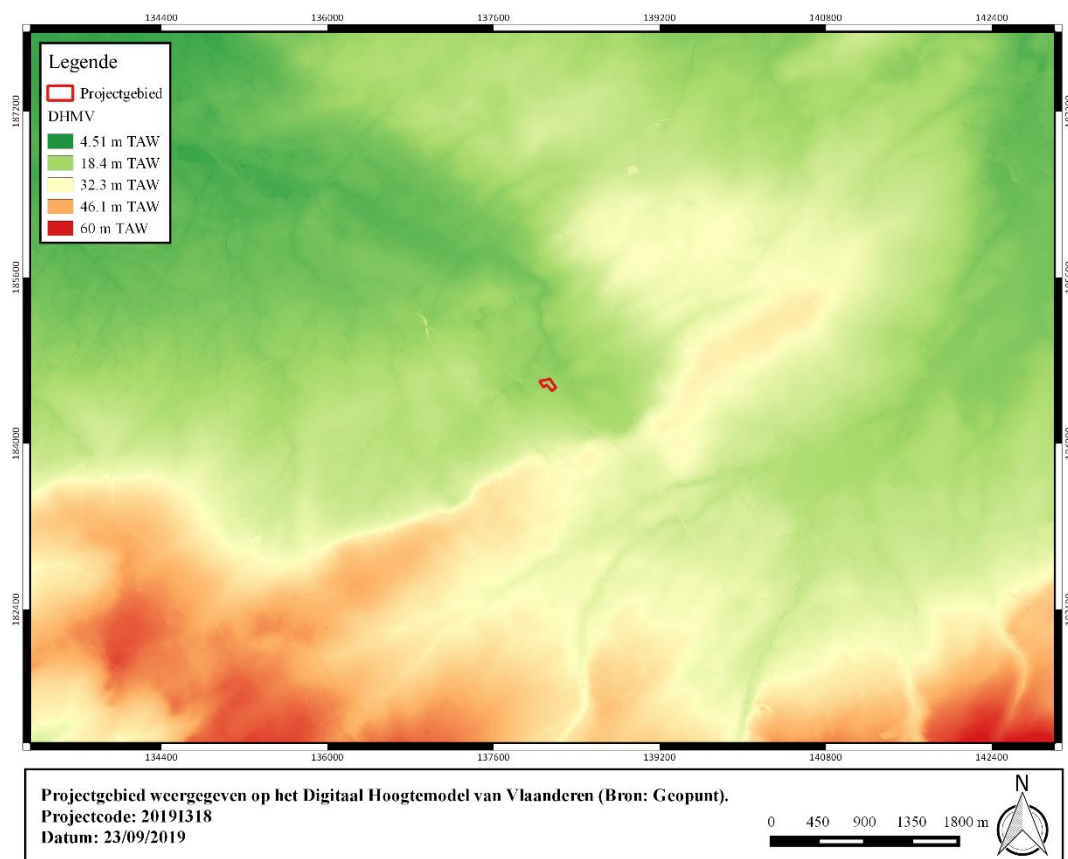
Het plangebied is gelegen in de zandleem- en leemstreek.

Het plangebied is gelegen op de noordelijke flank van een dekzandrug, die uitkijkt op de ten noorden gelegen beekvallei van de Vondelbeek. Ten westen van het plangebied situeert zich de Asbeek die afwatert vanaf de dekzandrug richting de vallei van de Vondelbeek. Het plangebied is gelegen op een hoogte van 17.2 – 18.4 m TAW en helt af in zuidelijke richting. Het microreliëf doet een zekere mate van ophoging of afgraving van het terrein vermoeden. In het noordelijk deel van het plangebied is een duidelijk demarcatie te zien tussen het noordwestelijk deel van het terrein, dat zich situeert op een hoogte van ca. 17.5 m TAW, en het noordoostelijk deel van het terrein, dat zich situeert op een hoogte van ca. 18.0 m TAW.

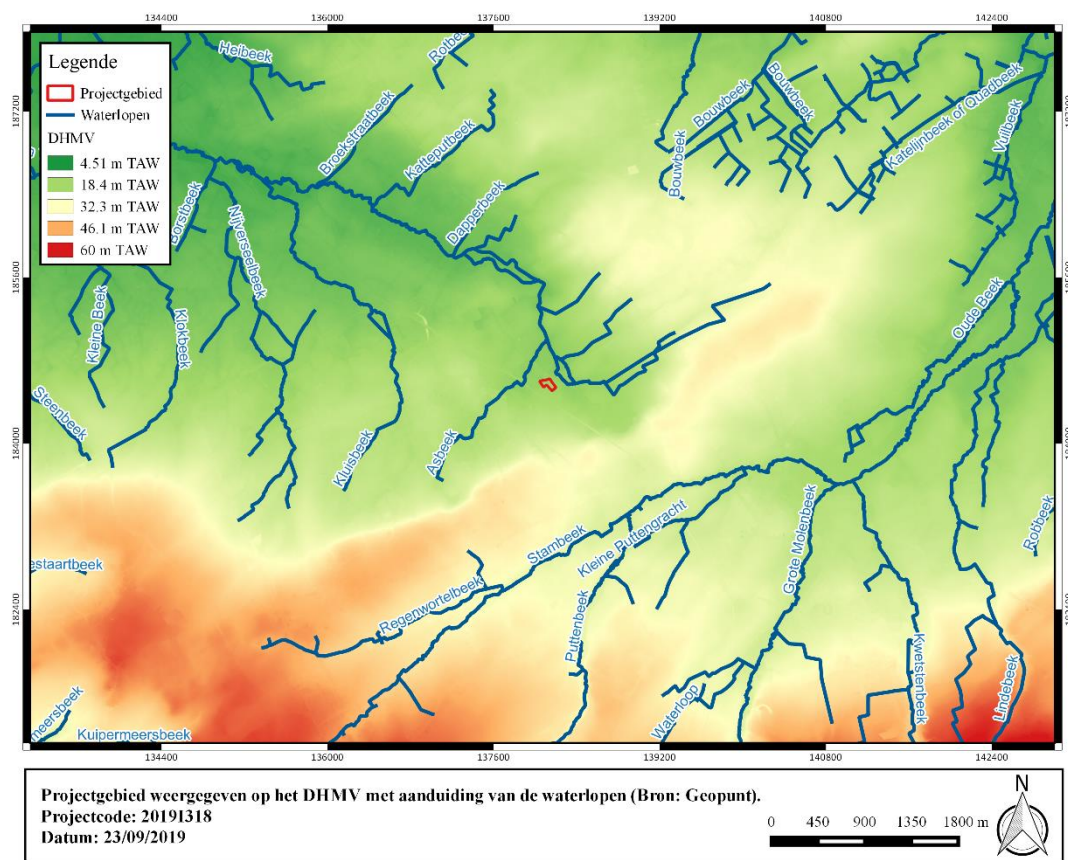
Hydrografisch is het projectgebied gelegen in het Denderbekken (deelbekken Vondelbeek).

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

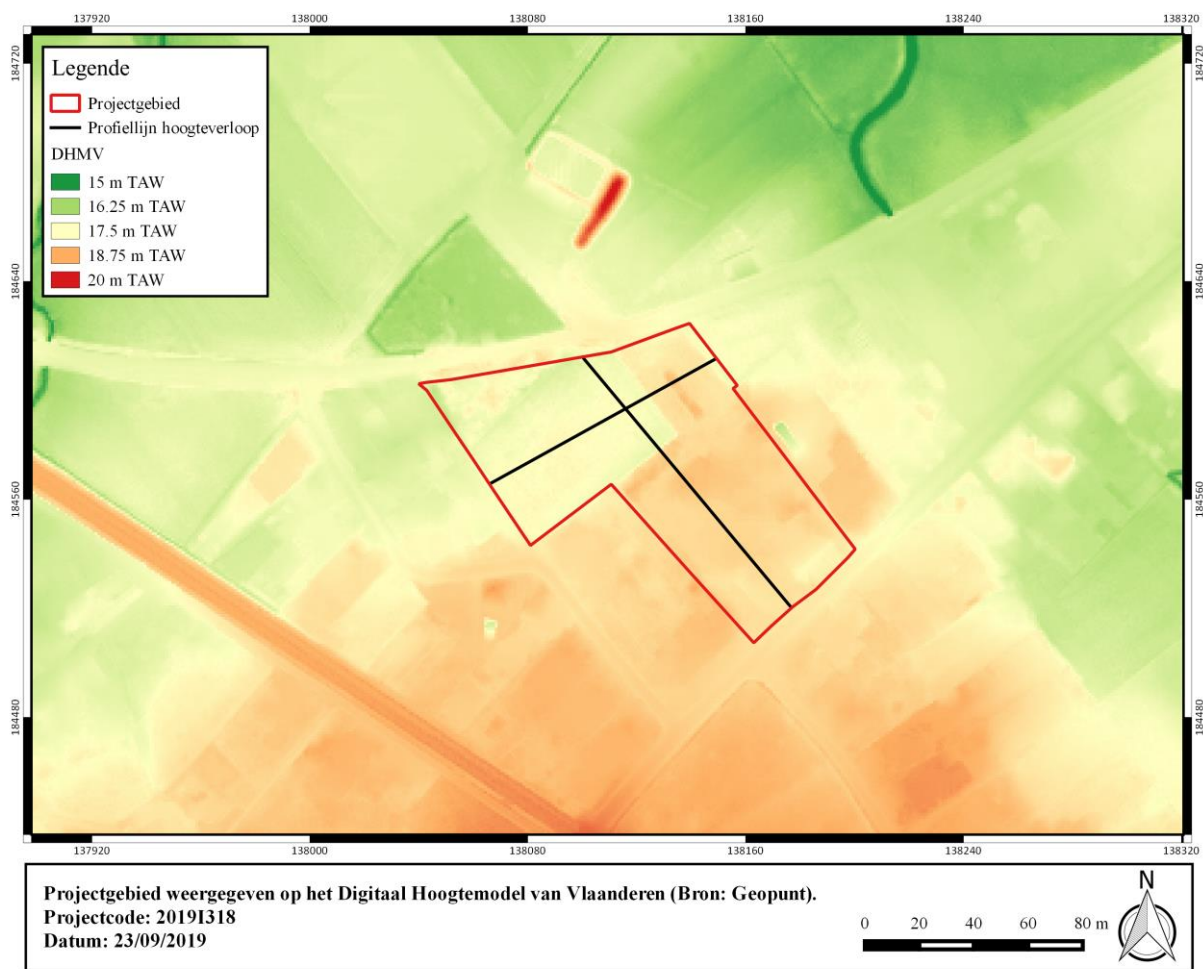

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

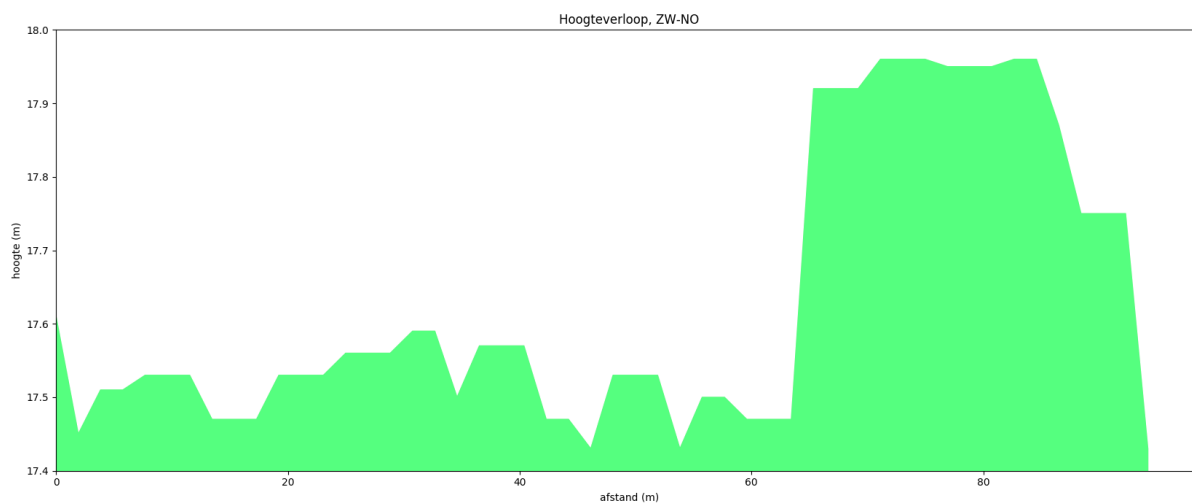

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

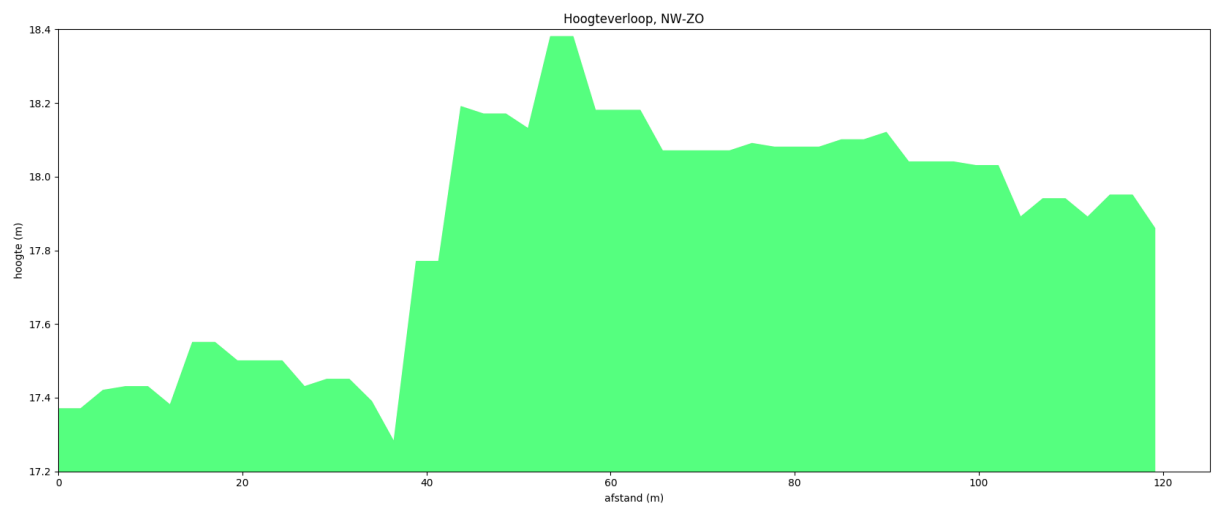

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 12: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).

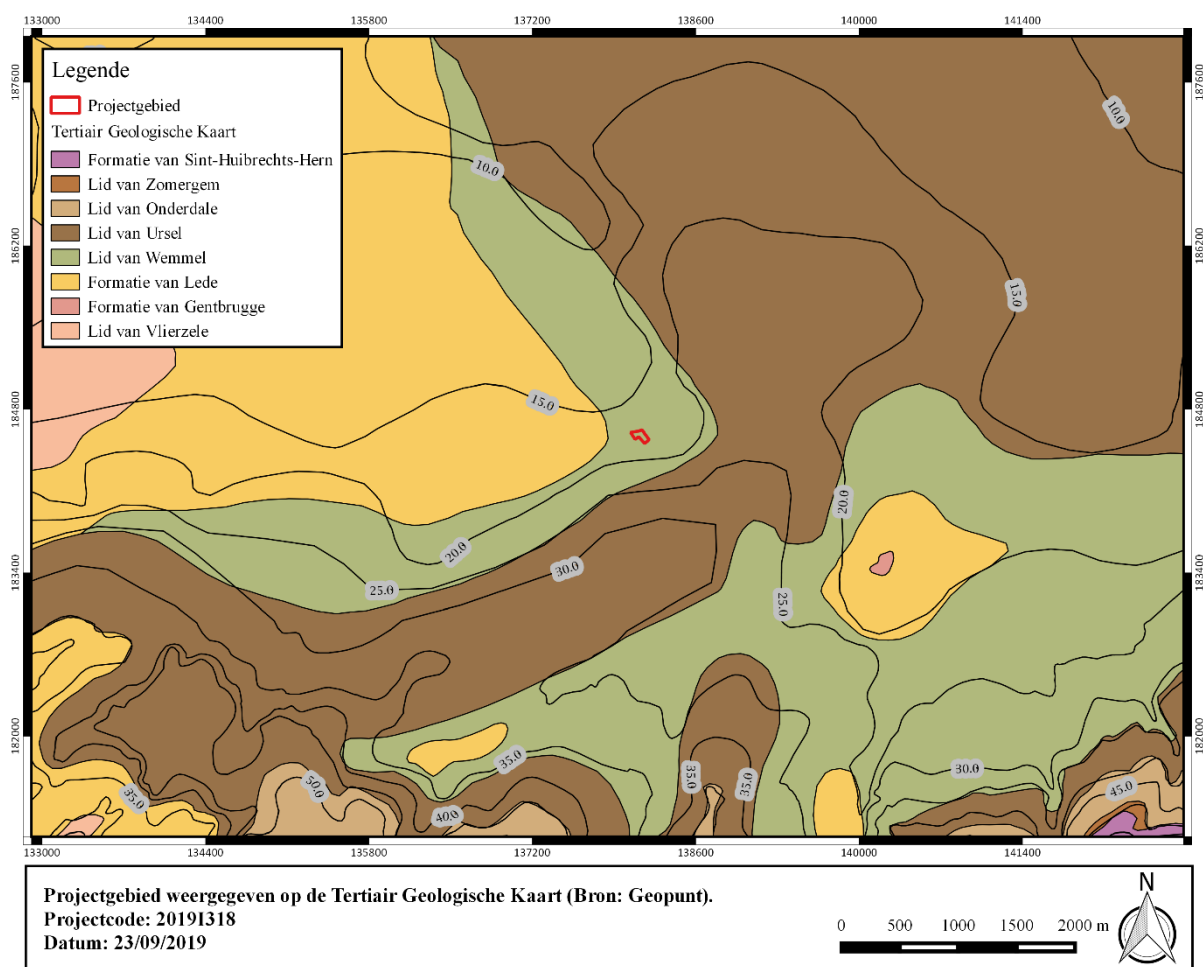

Figuur 13: Hoogteverloop, NW-ZO (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Ter hoogte van het projectgebied wordt de Formatie van Maldegem aangetroffen in de ondergrond. Deze formatie is een mariene afzetting die bestaat uit een afwisseling van zanden en kleien met geleidelijke overgangen. Deze sedimenten zijn onder invloed van eustatische zeespiegelschommelingen afgezet tijdens het Bartonian (Midden-Eoceen, 41,2 - 37,8 Ma). De formatie is opgedeeld in een zevental leden; van jong naar oud: Lid van Onderdijke, Lid van Buisputten, Lid van Zomergem, Lid van Onderdale, Lid van Ussel, Lid van Asse en Lid van Wemmel.

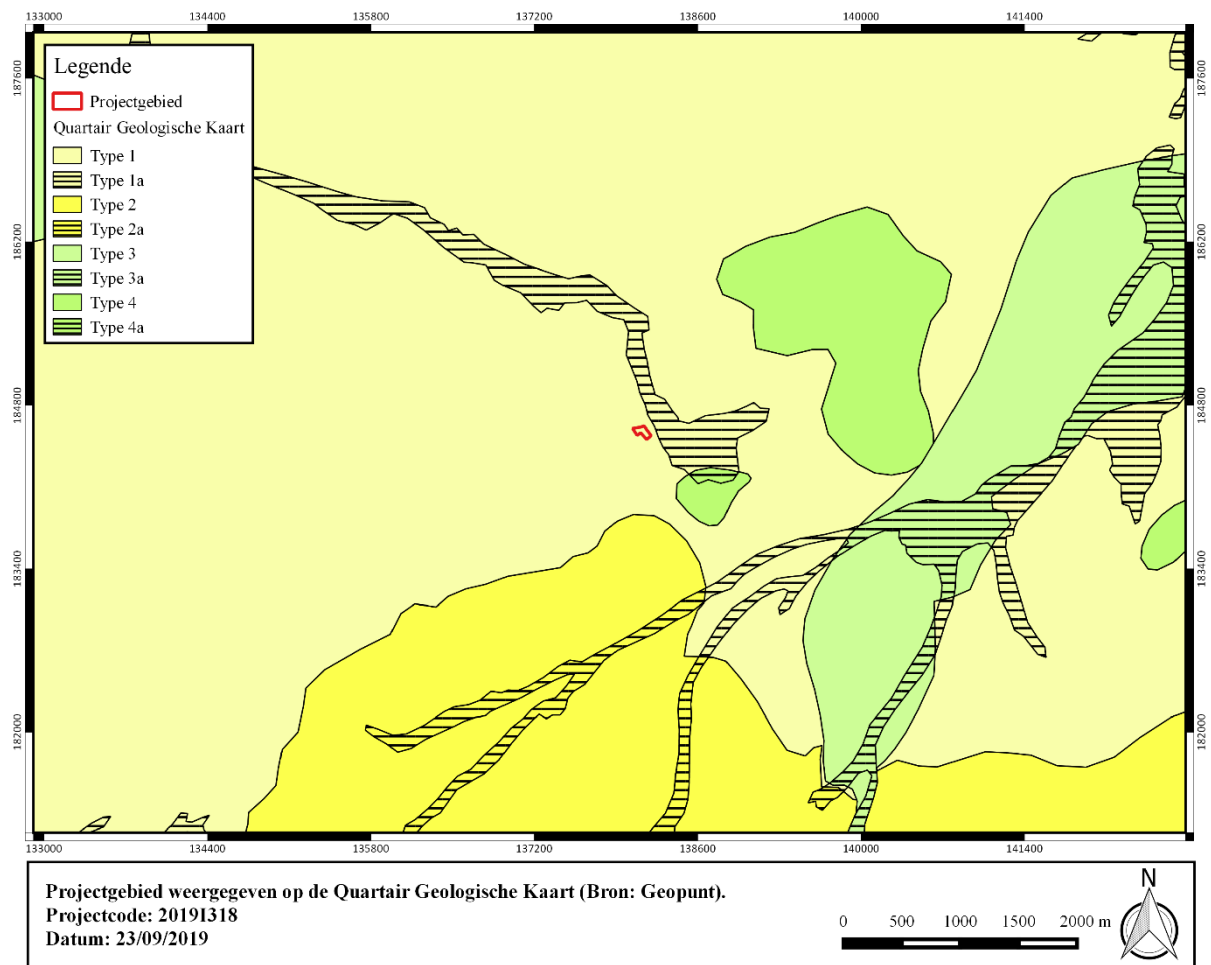
Het onderste lid, Lid van Wemmel, wordt soms ook omschreven als het Zand van Wemmel. Dit lid bestaat uit een grijs glauconiethoudend fijn zand met een toename van het kleigehalte naar de top toe. Het Zand van Wemmel vangt onderaan aan met een meestal goed ontwikkelde grovere basislaag, waarin naast *Nummulites wemmelensis*, talrijke gerolde *N. laevigatus* en afgeronde fossielhoudende kalkzandsteenbrokken aangetroffen worden. Bovenaan gebeurt de overgang naar het bovenliggende Lid van Asse geleidelijk maar toch op door het verdwijnen van *N. wemmelensis* en door een sterke toename van het glauconietgehalte.

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Quartair Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

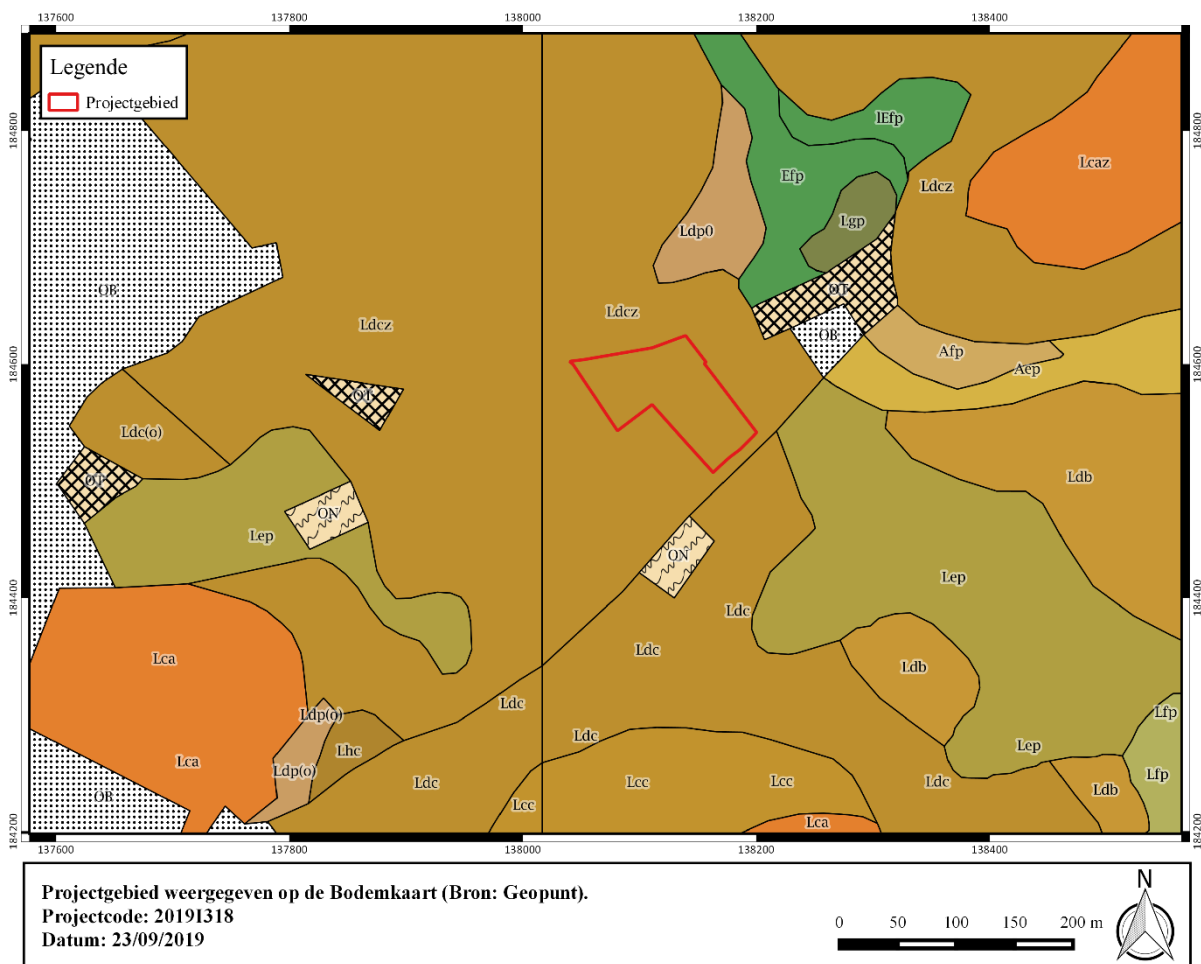

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **Ldcz** is een matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont met lichter of grover wordende sedimenten in de diepte. De bouwvoor is grijsbruin en onder de Ap komt een bleekbruin uitgeloopte horizont voor. De textuur B is gaaf maar verbrokken en sterk gevlekt door oxido-reductieverschijnselen. Deze resulteren in bruinrode en grijze vlekken doorweven in de textuur B. Roestverschijnselen beginnen in het bovenste deel van de textuur B en boven het klei of klei-zandsubstraat komt een roestige band voor ten gevolge van stagnerend water.

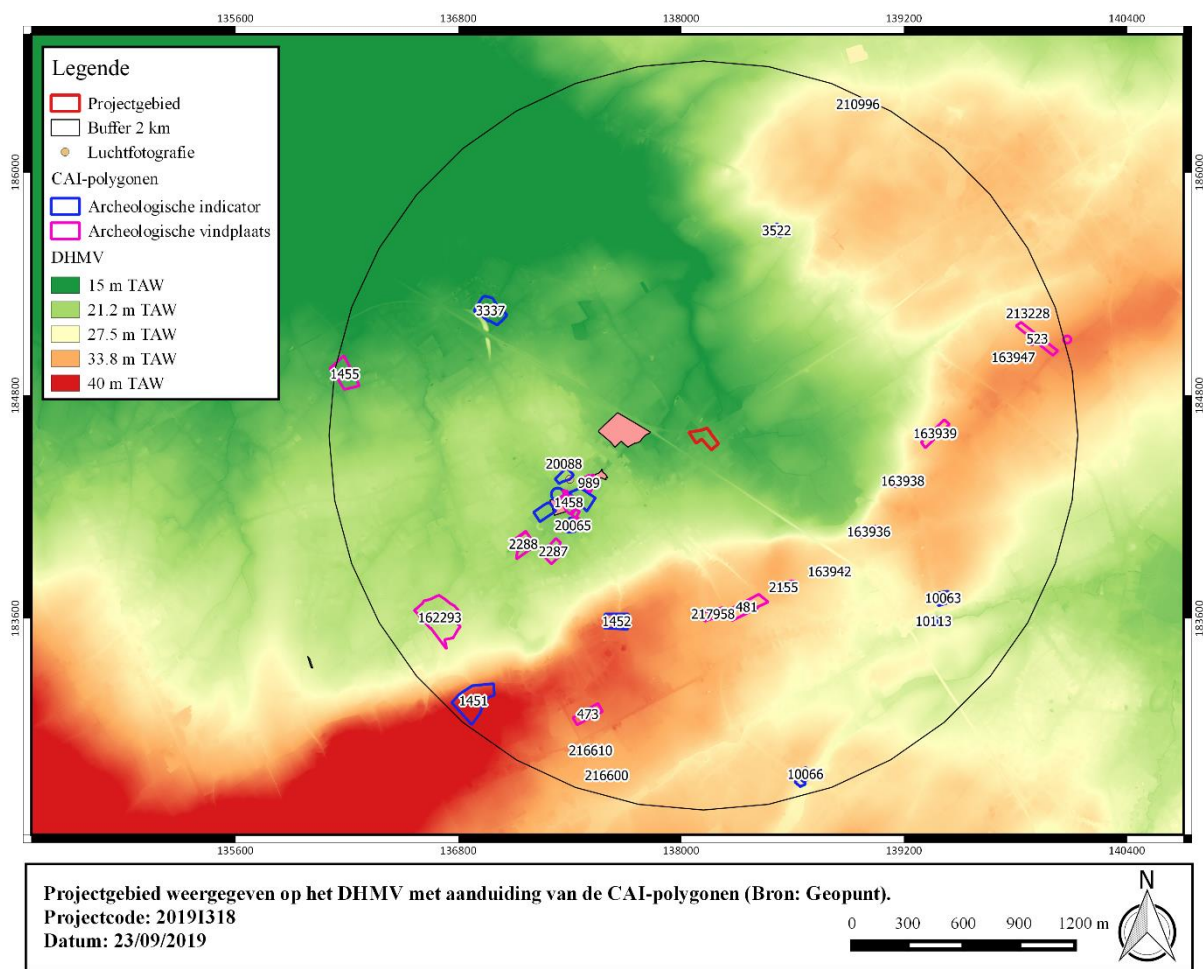
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Op het onderzoeksgebied of in de directe nabijheid ervan zijn geen archeologische vindplaatsen gekend. Een kleine kilometer westwaarts, op iets hoger gelegen terrein richting het centrum van Opwijk, is een cluster gekende waarden aangeduid op het kaartbeeld van de CAI. Bij verschillende onderzoekscampagnes in de kern werden ter hoogte van het Gasthuis en de Borchtsite resten van vol- en laatmiddeleeuwse bewoning onderzocht. Ter hoogte van de Borchtsite werd een hiaat opgemerkt in de sporen van bewoning tussen 1300 en 1500 (CAI 989 & CAI 1458). Iets verder richting het westen, aan de Millenniumstraat/Blockswede werden restanten van bewoning uit de metaaltijden onderzocht evenals sporen van landindeling uit de Romeinse periode en middeleeuwen. Verspreid over het terrein werden ook artefacten in Wommersomkwartsiet gerecupereerd. Naast resten van bewoning en bewerking in de ijzertijd en Romeinse periode werden er ook een 4-tal crematiegraven aangesneden (CAI 2288/20192). Verder naar het zuidwesten, tussen de Droeshoutstraat en de Groenstraat werden resten van een nederzetting uit de ijzertijd onderzocht in 2012/2013. Naast deze sporen van bewoning werd eveneens een crematiegraf aangesneden uit de Romeinse periode, op basis van deze waarneming wordt een Romeinse nederzetting in de directe nabijheid vermoed. Daarenboven moet de vondst van een fragment van een gepolijste bijl en hamer vermeld worden, hetgeen wijst op menselijke aanwezigheid in de omgeving tijdens het neolithicum (CAI 162293). Op de zuidelijke gelegen hogere rug valt eveneens een groot aantal vindplaatsen op, het merendeel hiervan betreffen archeologische waarnemingen tijdens de begeleiding van het VTN-project van Fluxys waarbij vaak dateerbaar vondstmateriaal ontbreekt. Op deze hogere, drogere en vruchtbare gronden zijn eveneens resten van bewoning uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen in kaart gebracht. Naast de gekende sites op basis van terreinwaarnemingen zijn nog een groot aantal cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse structuren opgenomen in de CAI. De gekende vindplaatsen in de ruime omgeving wijzen aldus om menselijke aanwezigheid tijdens het mesolithicum en neolithicum en met zekerheid op bewoning en bewerking vanaf de metaaltijden.

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op het DHNV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

473	Opgraving (1998); NK: 15 meter Midden-neolithicum: afslagfragment van een bijl en licht beschadigd distaal klingfragment van zwartbruin glanzende silex – scherp met silexvershraling Vroege ijzertijd: paalkuilen en verspreide kuilen met afval – vierpostenspijkers - keramiek: handgevormd en verschaald met chamotte - open potten, gesloten potten met naar binnen gerichte rand en gesloten potten met naar buiten gerichte rand of met openstaande rand - 1 randscherf met een karakteristieke inwendig afgeschuinde rand zou ouder kunnen zijn dan de vroege ijzertijd. Bron: In 't Ven I. en W. De Clercq (ed.) 2005: Een lijn door het landschap. Archeologie en het VTN-project 1997-1998, Deel I, Archeologie in Vlaanderen, Monografie 5, 108-112
481	Opgraving (1998); NK: 15 meter Onbepaald: paalgaten met verbrande leem

	Bron: In 't Ven I. en W. De Clercq (ed.) 2005: Een lijn door het landschap. Archeologie en het VTN-project 1997-1998, Deel I, Archeologie in Vlaanderen, Monografie 5, 112
523	Mechanische prospectie (1997); NK: 15 meter Late middeleeuwen: 1 scherf steengoed Bron: In 't Ven I. en W. De Clercq (ed.) 2005: Een lijn door het landschap. Archeologie en het VTN-project 1997-1998, deel I, Archeologie in Vlaanderen, Monografie 5, 114
989	Mechanische prospectie (2005) – Opgraving (2006); NK: 15 meter Late middeleeuwen: een gracht met daarin een kuil met houten beschoeiing. Uit de gracht kwam enkel gereduceerd gebakken aardewerk die uit context was. 16de eeuw: verschillende muren met verschillende oriëntaties – kapel 19de eeuw: huis Bron: Verelst K.F.M. 2006: Archeologische Opgraving in BPA Gasthuis te Opwijk, intermediair Rapport van de bekomen resultaten, Opwijk
1455	Mechanische prospectie (1999) – Opgraving (1999); NK: 15 meter Late middeleeuwen: alleenstaande site met walgracht; de gracht die het voorhof van het opperhof scheidde werd teruggevonden. Op het opperhof werden enkele muren en een bakstenen vloertje vrijgelegd. Tenminste 2 bouwfases konden onderscheiden worden. Bron: Van Bellingen, S. 2000: Het Hof ter Eeken te Opwijk, Archaeologia Mediaevalis 23.23,48, 49.
1458	Mechanische prospectie (2005) – Opgraving (1998, 2008); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: - oorspronkelijk een omwalde hofstede. Het bestond uit twee gescheiden complexen: een motte met een hof en omgeven met wallen en een tweede motte, ook omwald. Het eerste was het voorhof, het tweede de eigenlijke motte. - o Okt 2005: bakstenen oven in sleutelgatvorm, 2 parallelle greppels, kuilen en paalkuilen, gracht, waterput - o 2008: sporen van het neerhof/voorhof, maar niet van het eigenlijke opperhof. Dat zou zich meer naar het noorden of noordwesten bevinden van het opgegraven terrein. De volmiddeleeuwse sporen werden omsloten door een gracht van ca. 25 m breedte. Geen aanwijzingen voor het bestaan van een motte-structuur. - het eigenlijke neerhof: enkele overblijfselen van een hoeve die tot 1941 bewoond was. Het onderzoek van 1998-1999 vond hier plaats: - o sporen van de 11de tot de 13de eeuw onder een ophogingspakket

	☐ stal of schuur: 6 paalgaten, akker, 2 haardplaatsen en diverse afvalkuilen en greppels ☐ het aardewerk bestand voor 98% uit grijs reducerend gebakken aardewerk, hoofdzakelijk uit de 12de-13de eeuw ☐ ijzeren bijl of hak, 2 hoefijzers en een deel van een meslemmet ☐ voor de periode 1300 tot 1500 geen archeologische sporen 16de eeuw: verschillende grachtstructuren wijzen op verschillende bewoningsfasen vanaf de 16de eeuw. De bouw van griffierswoning op het voorhof gebeurde in 1926. In de 18de werd de hoeve uitgebreid met bijgebouwen. Bron: Heyvaert B., Trommelmans R., Wyns G. en Acke B. 2009: Archeologisch onderzoek Borchtsite Opwijk (prov. Vlaams-Brabant). Basisrapport - juli 2009, 113 & Acke B. en Trommelmans R. 2009: Archeologisch onderzoek Borchtsite te Opwijk, Archeologie 2009. recent archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant, 19
2287	Mechanische prospectie (2007, 2008) – Opgraving (2007); NK: 15 meter Onbepaald: 5-tal sporen, zonder vondsten. Door de stratigrafische positie zeker niet van recente datum. Bron: Verelst K. 2007: Archeologisch vooronderzoek op de geplande rioleringstracé's van plangebieden 'Providentia I & II' te Opwijk -Milleniumstraat, AS- Rapportage 2007-6. & Bracke M. en K.F.M. Verelst 2008: Archeologisch vooronderzoek (2de studiefase) op de geplande woonkavels en huisaansluitingen van plangebieden 'Providentia I & II' te Opwijk - Milleniumstraat. Definitieve rapportage van de bekomen resultaten, AS -Rapportage 2008 - 12.
2288	Mechanische prospectie (2007, 2008) – Opgraving (2007, 2008); NK: 15 meter Late ijzertijd: Ferme Indigène: interpretatie: tweedelig woonstalhuis met een 3-tal bijgebouwen met grachtstructuur als grens. 2 duidelijk afgelijnde kuilen met prehistorisch aandoend aardewerk, klein fragment verbrand leem. Deze afvalkuilen liggen in het noordwesten van het plangebied, buiten het uiteindelijke erf. Deze interpretatie wordt tegengesproken door het vervolg onderzoek van Wuyts en De Maeyer in 2008. Het zou gaan om Romeinse greppels die in verband staan met de ontwatering van het terrein. Vermoedelijk begrenste de gracht een woonareaal dat hogerop, in noordwestelijke richting valt te situeren. – 4 crematiegraven – kuilen en greppels Bron: De Maeyer W. en Wuyts F. 2008: Opwijk-Milleniumstraat. Archeologisch onderzoek van een landelijke site, Archeologie 2008. Recent & Verelst K. 2007: Archeologisch vooronderzoek op de geplande rioleringstracé's van plangebieden 'Providentia I & II' te Opwijk -Milleniumstraat, AS- Rapportage 2007-6. & Bracke M. en K.F.M. Verelst 2008: Archeologisch vooronderzoek (2de studiefase) op de geplande woonkavels en huisaansluitingen van plangebieden 'Providentia I & II' te Opwijk - Milleniumstraat. Definitieve rapportage van de bekomen resultaten, AS -Rapportage 2008 - 12.
20088	Mechanische prospectie (2007, 2008); NK: 15 meter

	Late middeleeuwen: gracht rondom kerk Bron: Arts A. en H. De Gryse 2008: Werfcontrole naar apotheek Verlinden-Opwijk, Archeologie 2008. Recent archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant, 21
20156	Opgraving (2007); NK: 15 meter Late ijzertijd: kuil met quasi complete hondenschedel en een paardenkaak - handgevormde scherven - fragment van een maalsteen Romeinse tijd: dumplaagje met concentraties van inheems-Romeinse handgevormde scherven, fragmenten van maalstenen - één brede gracht en een smalle greppel Nieuwe tijd: paalsporen die met elkaar in verband staan: boomaanplantingen Bron: Bracke M. 2009: Archeologisch onderzoek op het geplande wegtracé (binnensingel) op het plangebied Providentia II te Opwijk - Milleniumstraat, AS-Rapportage 2009 7
20192	Opgraving (2008) – NK: 15 meter Mesolithicum: lithisch materiaal in boomvallen dat homogeen van grondstof is: donkergrijze, fijnkorrelige silex van goede kwaliteit. Het is teruggevonden in enkele boomvallen. 1 afgeknotte kling in Wommersomkwartsiet. Boorden zijn evenwijdig, één korte zijde is afgeknot met een steile retouche en de ander korte zijde is een breukvlak: zowel de grondstof als de afknotting suggereren een datering in het mesolithicum – 5 verkoelde hazelnootschelpen Bronstijd: clusters van kuilen met weinig diagnostisch materiaal. Vermoedelijk extractiekuilen voor de ontginning van leem – 2 plattegronden van spiekers die vermoedelijk tot de late bronstijd of late ijzertijd behoren. Er werd geen vondstenmateriaal in de paalgaten gevonden, waardoor de datering niet hard gemaakt kan worden. IJzertijd: dubbele vlechtwerkwaterput – een dump van crematieresten boven op de waterput. Waarschijnlijk in verband met de 4 crematiegraven die vlakbij werden blootgelegd Romeinse tijd: enkele greppels met dakpanfragmenten, een kuil met een terra sigillata scherfje en een gracht parallel met de huidige Asbeek en op de westelijke hoek van het terrein onderbroken door een opening van 1m12. De auteur besluit dat dit terrein als landbouwareaal werd gebruikt. De greppels dienden voor de ontwatering van deze zone. Vermoedelijk begrenste de grote gracht een woonareaal dat hogerop, in noordwestelijke richting te situeren valt. Late middeleeuwen: greppel met 2 wandscherven in rood aardewerk met loodglazuur en één rondfragment van een kan in steengoed uit Langerwehe. Vermoedelijk ook 3 andere greppels in deze periode te plaatsen. De greppels kunnen in verband gebracht worden met het gebruik van het terrein voor landbouw Bron: Wuyts F. en De Maeyer W. 2008: Opwijk - Milleniumstraat. Archeologisch onderzoek van een landelijke site
150088	Mechanische prospectie (2008); NK: 15 meter

	Middeleeuwen: kuil, gracht Heyvaert B., Trommelmans R., Wyns G. en Acke, B. 2009: Archeologisch onderzoek Borchtsite Opwijk (prov. Vlaams-Brabant). Basisrapport - juli 2009, 89-90
162293	Mechanische prospectie (2012) – Opgraving (2013); NK: 15 meter Neolithicum: fragment van een gepolijste bijl (mogelijk in kwartsiet) en een fragment van een hardstenen strijdbijl of -hamer (in graniet) Midden ijzertijd: - Nederzetting - o 2012: in de noordelijke hoek van het onderzoeksterrein bevonden zich paalkuilen: restanten van een hoofdgebouw en 2 bijgebouwen. Daarnaast waren er ook greppels die zich lijken te verhouden tegen de cluster van paalkuilen: afwateringsgreppels die nederzettingssporen afbakenen. 3 waterputten of waterkuilen. Dit laatste kan wijzen op een meerfasige nederzetting of een meerperiodensite. - o 2013: geen plattegronden van bijgebouwen, wel enkele spiekers op de overgang van het hoger gelegen deel naar het lager gelegen deel; greppels; kuilen; waterputten en waterkuilen. Waarschijnlijk bevond de nederzetting zich bovenaan de helling, buiten het projectgebied. - Losse aardewerk vondsten. Deze fragmenten kunnen gerelateerd worden aan de nederzetting. - Goed bewaarde tand van een kleine herbivoor: geit/schaap Midden-Romeinse tijd: 1 brandrestengraf met verbrande bijgiften: aardewerk en metalen voorwerpen – dump met grote hoeveelheid aardewerk en bouw materiaal. Dit kan een aanwijzing zijn voor Romeinse bewoning in de buurt, en meer bepaald op de helling in zuidelijke richting. Gelet op de hoeveelheid imbrices-tegulae en luxe-aardewerk kan de aanwezigheid van een villa vermoed worden. – enkele paalkuilen; greppels – dierbegraving: hond Volle middeleeuwen: enkele greppels - leemwinningskuilen Onbepaald: centraal in het onderzoeksgebied was een laagte die als drinkplaats voor runderen had gevormd Bron: De Smaele B., De Kreyger F., Pieters H. & Verdegem S. 2012: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem te Opwijk - 'Vetwyde' (Vlaams-Brabant). Fase 1, Archeo Rapport, 24 & Pieters, H. & De Smaele, B., 2014. Vlakdekkend archeologisch onderzoek van sites uit de ijzertijd en de Romeinse periode op de 'Vetwyde' te Opwijk (Vlaams-Brabant), Gent: aDeDe.
163936	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Romeinse tijd: 5 kuilen waarvan hele grote (met onregelmatige tot ovale aflijning). Ca. 70 m noordoostwaards: een afgeronde vierkante paalkuil met paalkern. In de vulling één

	reducerend gebakken wandfragment met magering uit fijn zand. Daarnaast nog een ronde kuil. Bron: Driesen, P., Van de Staey, I. & Steegmans, J., 2012. Het archeologisch onderzoek in het kader van de DN1000 aardgasvervoersleiding VTN2. Lot 1 en 2: Deeltraject Opwijk-Voeren, Sint-Truiden, 8-9
163938	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: sterk verstoord spoor was 4 m lang en nam het volledige zuidwestelijke del van het vlak in. De vulling bestond uit een grijze zandleem met spikkels houtskool en verbrande leem. Bij het opschonen van het spoor werden 23 fragmenten lokaal vervaardigd grijs aardewerk aangetroffen die qua baksel aansloten bij het aardewerk aangetroffen aan de Holbeekstraat. Bron: Driesen, P., Van de Staey, I. & Steegmans, J., 2012. Het archeologisch onderzoek in het kader van de DN1000 aardgasvervoersleiding VTN2. Lot 1 en 2: Deeltraject Opwijk-Voeren, Sint-Truiden, 9-10
163939	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Vroege ijzertijd: 2 greppels en 15 paalkuilen - handgevormd aardewerk w.o. een knobbeloor, een randfragment van een Harpstedt-achtige pot, en een randfragment van een lappenschaal Volle middeleeuwen: 2 greppels - 15 kuilen en 20 paalkuilen - het aardewerkensemble vertoont een grote technologische als morfologische homogeniteit: lokaal vervaardigd aardewerk gemagerd met fijn zand. De uniformiteit van het aardewerkcomplex, het volledig ontbreken van gebruikssporen zoals beroeting of slijtage, de aanwezigheid van veel slecht gebakken materiaal, de totale afwezigheid van importen en de aanwezigheid van grote hoeveelheden houtskool en verbrande leem vormen een sterke aanwijzing voor de aanwezigheid van de stort van een pottenbakker Bron: Driesen, P., Van de Staey, I. & Steegmans, J., 2012. Het archeologisch onderzoek in het kader van de DN1000 aardgasvervoersleiding VTN2. Lot 1 en 2: Deeltraject Opwijk-Voeren, Sint-Truiden, 8
163941	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Onbepaald: paalkuil Bron: Driesen, P., Van de Staey, I. & Steegmans, J., 2012. Het archeologisch onderzoek in het kader van de DN1000 aardgasvervoersleiding VTN2. Lot 1 en 2: Deeltraject Opwijk-Voeren, Sint-Truiden, 8
163942	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Onbepaald: twee kuilen Bron: Driesen, P., Van de Staey, I. & Steegmans, J., 2012. Het archeologisch onderzoek in het kader van de DN1000 aardgasvervoersleiding VTN2. Lot 1 en 2: Deeltraject Opwijk-Voeren, Sint-Truiden, 8

163943	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Onbepaald: greppel Bron: Driesen, P., Van de Staey, I. & Steegmans, J., 2012. Het archeologisch onderzoek in het kader van de DN1000 aardgasvervoersleiding VTN2. Lot 1 en 2: Deeltraject Opwijk-Voeren, Sint-Truiden, 8
163945	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Onbepaald: kuil Bron: Driesen, P., Van de Staey, I. & Steegmans, J., 2012. Het archeologisch onderzoek in het kader van de DN1000 aardgasvervoersleiding VTN2. Lot 1 en 2: Deeltraject Opwijk-Voeren, Sint-Truiden, 9
163947	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Onbepaald: 3 paalkuilen Bron: Driesen, P., Van de Staey, I. & Steegmans, J., 2012. Het archeologisch onderzoek in het kader van de DN1000 aardgasvervoersleiding VTN2. Lot 1 en 2: Deeltraject Opwijk-Voeren, Sint-Truiden, 9
163948	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Onbepaald: greppel Bron: Driesen, P., Van de Staey, I. & Steegmans, J., 2012. Het archeologisch onderzoek in het kader van de DN1000 aardgasvervoersleiding VTN2. Lot 1 en 2: Deeltraject Opwijk-Voeren, Sint-Truiden, 9
163949	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Onbepaald: greppel Bron: Driesen, P., Van de Staey, I. & Steegmans, J., 2012. Het archeologisch onderzoek in het kader van de DN1000 aardgasvervoersleiding VTN2. Lot 1 en 2: Deeltraject Opwijk-Voeren, Sint-Truiden, 9
163950	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Late bronstijd: 2 kuilen - 7 fragmenten handgevormd aardewerk met chamotte gemagerd baksel Bron: Driesen, P., Van de Staey, I. & Steegmans, J., 2012. Het archeologisch onderzoek in het kader van de DN1000 aardgasvervoersleiding VTN2. Lot 1 en 2: Deeltraject Opwijk-Voeren, Sint-Truiden, 9
217958	Mechanische prospectie (2015); NK: 15 meter Metaaltijden: Een randfragment in handgevormd aardewerk in ijzertijdtraditie, aangetroffen in de vermoedelijke akkerlaag (tijdens aanleg vlak)

	Nieuwe tijd: Minieme fragmenten bouw materiaal uit vermoedelijke oude akkerlaag Nieuwste tijd: 4 recente sporen die de richting van de recente ploegsporen volgden Bron: https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/5582
--	---

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

1452	Indicator cartografie – Toevalsvondst; NK: 15 meter Midden-Romeinse tijd: munten van Hadrianus en Septimius Severus Late middeleeuwen: windmolen
1456	Indicator cartografie; NK: 15 meter 16de eeuw: alleenstaande site met walgracht; hof ten hemelrijk
2682	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: kerk en vlakgraf
3337	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: alleenstaande site met walgracht
3522	Indicator cartografie – Bouwhistorisch onderzoek; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht – donjon
10063	Indicator cartografie; NK: 250 meter Late middeleeuwen: kapel met omliggend kerkhof
10065	Indicator cartografie; NK: 250 meter Volle middeleeuwen: kerk
10066	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: kapel
10112	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: molen
10113	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: kapel

20065	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht: pastorie
150089	Indicator cartografie; NK: 15 meter Volle middeleeuwen: bij archeologisch onderzoek in 2008 op het aangrenzende terrein werden geen aanwijzingen gevonden van een motte-structuur. De opgravers vermoeden dat het opperhof vermoedelijk hier moet gesitueerd worden. Of er zich op het opperhof een mottekasteel bevond, of een hoeve (site met walgracht) is nu nog onbekend

Veldprospecties

1451	Veldprospectie; NK: 250 meter Romeinse tijd: bouw materiaal - aardewerk
------	--

Metaaldetectie

210996	Metaaldetectie (2016); NK: 15 meter 20ste eeuw: metaal Onbepaald: metaal
213228	Metaaldetectie (2017); NK: 15 meter Nieuwe tijd: munten
216600	Metaaldetectie (2017); NK: 15 meter Nieuwste tijd: munten, knopen, ...
216610	Metaaldetectie (2017); NK: 15 meter Nieuwste tijd: kogelpunten WO II

Luchtfotografie

2155	Luchtfotografie; NK: 15 meter Onbepaald: kuilen
------	--

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Opwijk werd wellicht tijdens de 7de of 8ste eeuw gekerstend. Er werd een kleine kapel gebouwd op de Klei, een gehucht van Opwijk. Deze kapel was toegewijd aan de Heilige Drievuldigheid. De parochie van de H. Drievuldigheid bestaat te Opwijk sedert de 9de eeuw. In de 12de of in de 13e eeuw kent het dorp een economische ontwikkeling door toename van de handel. Bij de uitbreiding van de oude dorpskern in de 12de eeuw werd de kerk naar het centrum verplaatst.

Het kasteel behoort toe aan de heren van Dendermonde. In 1108 staan deze de rechten, die zij op de kerkelijke goederen van Opwijk uitoefenden, af: het patronaatsrecht en het personaat worden aan het kapittel van de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Dendermonde geschonken. In 1212 geven de heren van Dendermonde de tienden die zij bezaten aan hetzelfde kapittel en zij schenken goederen aan de abdij van Zwijveke (1232, 1240). Tegen het midden van de 13de eeuw wordt het land van Dendermonde rechtstreeks bezit van de graven van Vlaanderen. Opwijk heeft sedertdien nooit een eigen heer gekend en heeft het zeer lang deel uitgemaakt van het grafelijk domein. In de 18de eeuw heet het om die reden ‘vorstelijke parochie’. Enkele bebouwde gronden werden echter als leen gehouden van de graaf van Vlaanderen, zoals b.v. de heerlijkheid en het leenhof Ten Broecke, dat aan Adriaan Ange Walckiers, heer van Drongen toebehoorde.

In 1579 werden de kerk en het dorp verwoest door de Geuzen. De strijd tussen de Malcontenten en de Geuzen legde bijna de volledige streek in as. De regering van Albrecht en Isabelle bracht rust in de regio, wat leidde tot een economische heropleving. Opwijk bleef sindsdien gespaard van verdere oorlogen. De 18de eeuw werd gekenmerkt door een periode van welvaart in vrede. Deze periode kwam tot een abrupt einde door de Franse Revolutie. Gedurende de Franse bezetting zorgden opstanden tegen de bezetter voor materiële en financiële verliezen. De bevolking herstelt zich geleidelijk aan van deze moeilijkheden in de eerste helft van de 19de eeuw. Aan het midden van de 19de eeuw kende het dorp een crisis door een tegenvallende aardappeloogst en hongersnood.

De bevolking van Opwijk was aanvankelijk voornamelijk in de agrarische sector tewerkgesteld. Dit veranderde in de 19de eeuw. Kleine industrieën met veel pendelarbeid, voornamelijk in Brussel, vormden de nieuwe werkgevers. Er is sinds de tweede helft van de 19de eeuw een aanzienlijke bevolkingstoename. Desalniettemin heeft de gemeente haar landelijk karakter bewaard. Door de fusie van 1977 werden Opwijk en Mazenzele samengevoegd tot één gemeente.

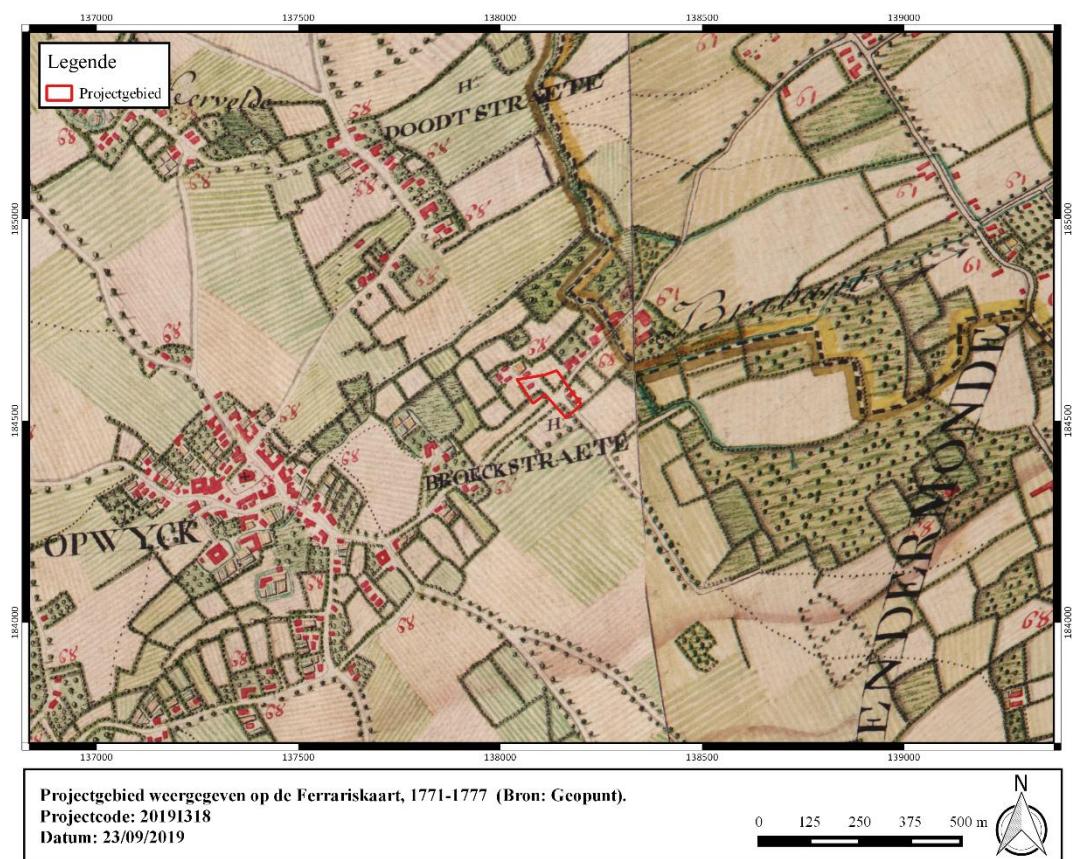
1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

De Ferrariskaart geeft een kruispunt van wegen én bebouwing weer binnen de projectgrenzen. Rekening houdende met de jongere, meer betrouwbare kaarten, dient het plangebied vermoedelijk iets noordelijker gesitueerd te worden, precies ten noorden van de Broekstraat. Het verloop van de Broekstraat en de Asbeekweg is reeds duidelijk waar te nemen. Allicht verwijst de naam van de Broekstraat naar het moerassige karakter van het lager gelegen gebied rondom de Vondelbeek, precies ten oosten van het projectgebied. Vanouds zal deze weg de verbinding gevormd hebben tussen de dorpskern en dit broekgebied. Rondom voornoemde weg is vrij dichte bebouwing waar te nemen. De dorpskern van Opwijk situeert zich ca. 750 meter ten westen.

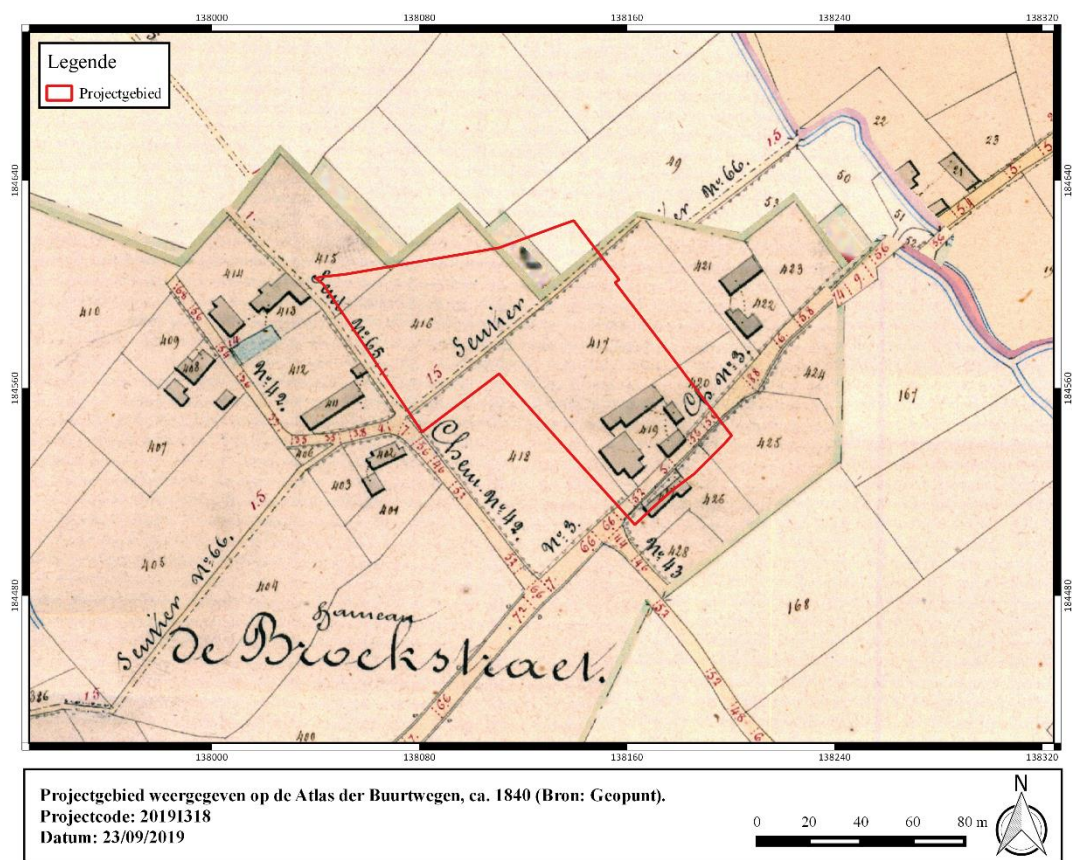
Ook op de 19^e-eeuwse kaarten is het verloop van de Broekstraat en de Asbeekweg duidelijk waar te nemen. In het zuidelijk deel van het plangebied, langsheen de Broekstraat is een samenstel van 4 woningen waar te nemen waarvan de onderlinge samenhang hoevebouw doet vermoeden. Het noordelijk deel van het plangebied wordt aangesneden door een west-oost georiënteerde voetweg. De Broekstraat snijdt het zuidelijk deel van het terrein aan. De orthofoto van 1971 indachtig dient het plangebied desalniettemin precies ten noorden van de wegenis gesitueerd te worden (cfr.infr. 1.4.2.4). In de directe omgeving van de projectlocatie is vrij dichte bebouwing zichtbaar.

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

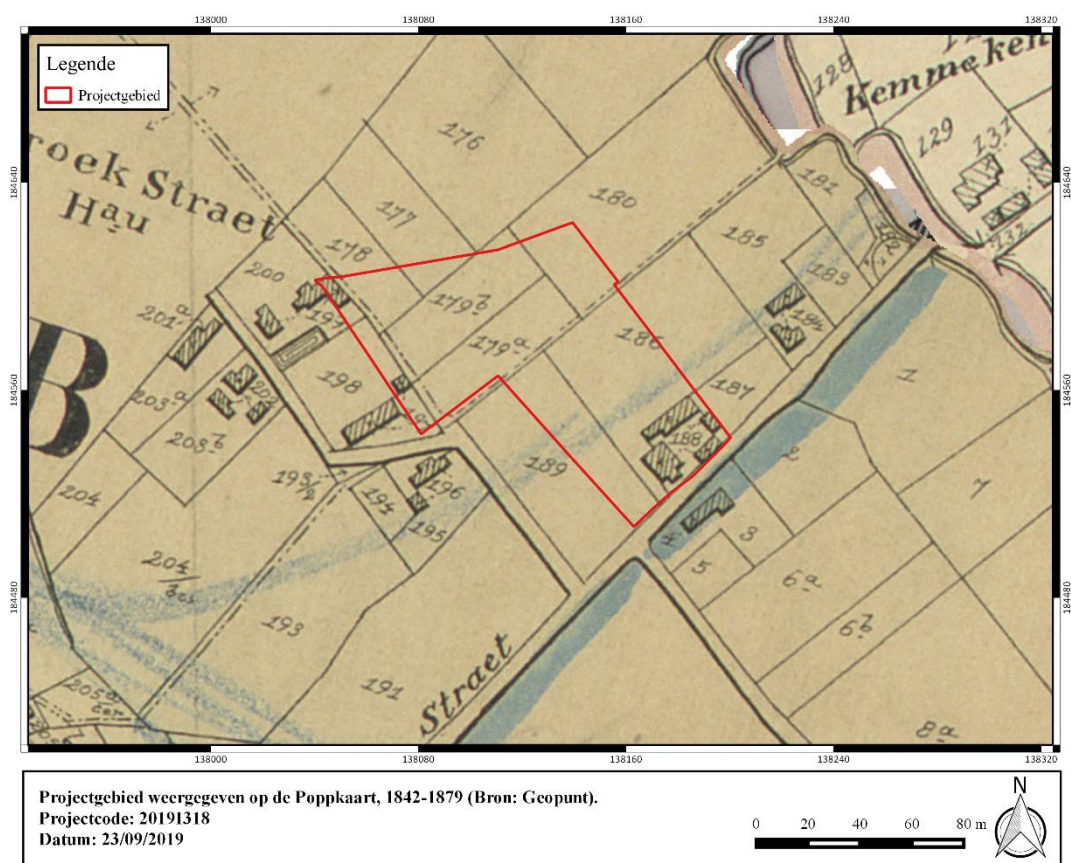

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Ferriskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

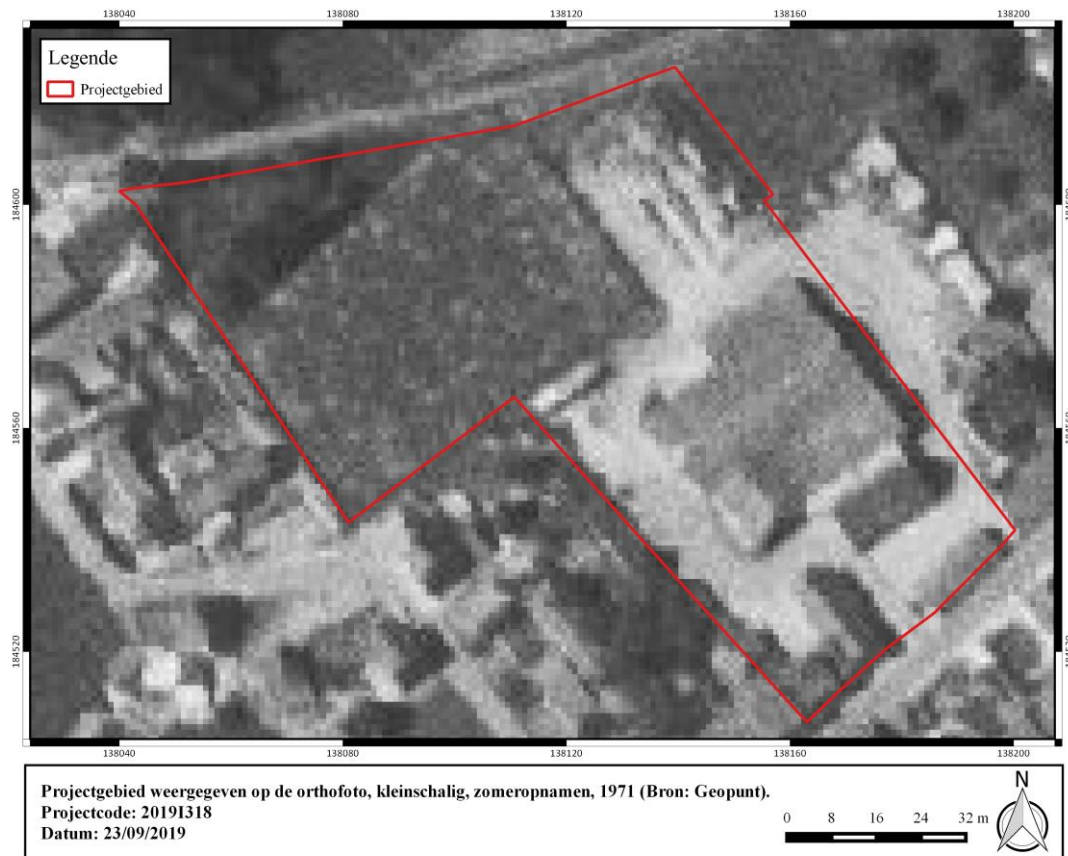

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

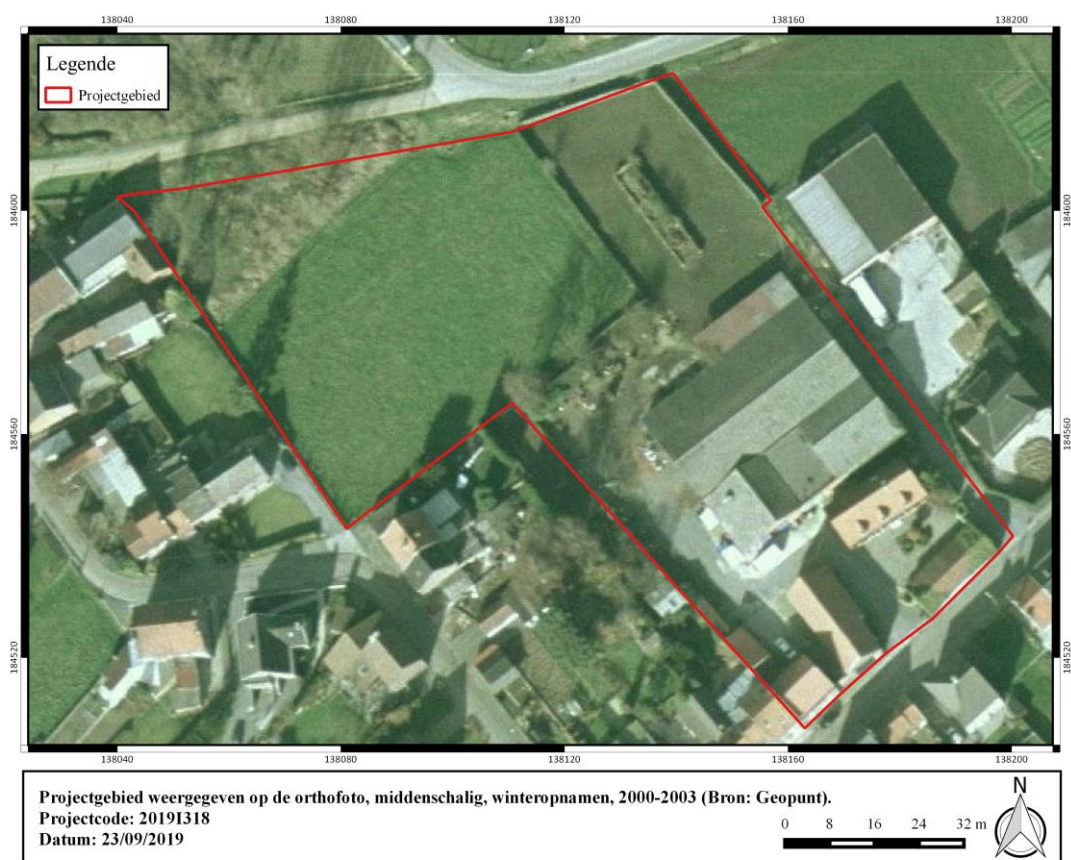
De orthofotosequentie geeft een duidelijke evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. Op de orthofoto van 1971 is het gebouwenbestand van de 19- eeuwse cartografische indicatoren nog deels zichtbaar. Op de orthofoto van 1979-1990 is te zien dat precies ten noorden van deze gebouwen nog een ander rechthoekig gebouw is gerealiseerd in functie van de uitbreiding van de landbouwuitleg. Het noordelijk deel van het terrein is tot op heden vrij van bebouwing.

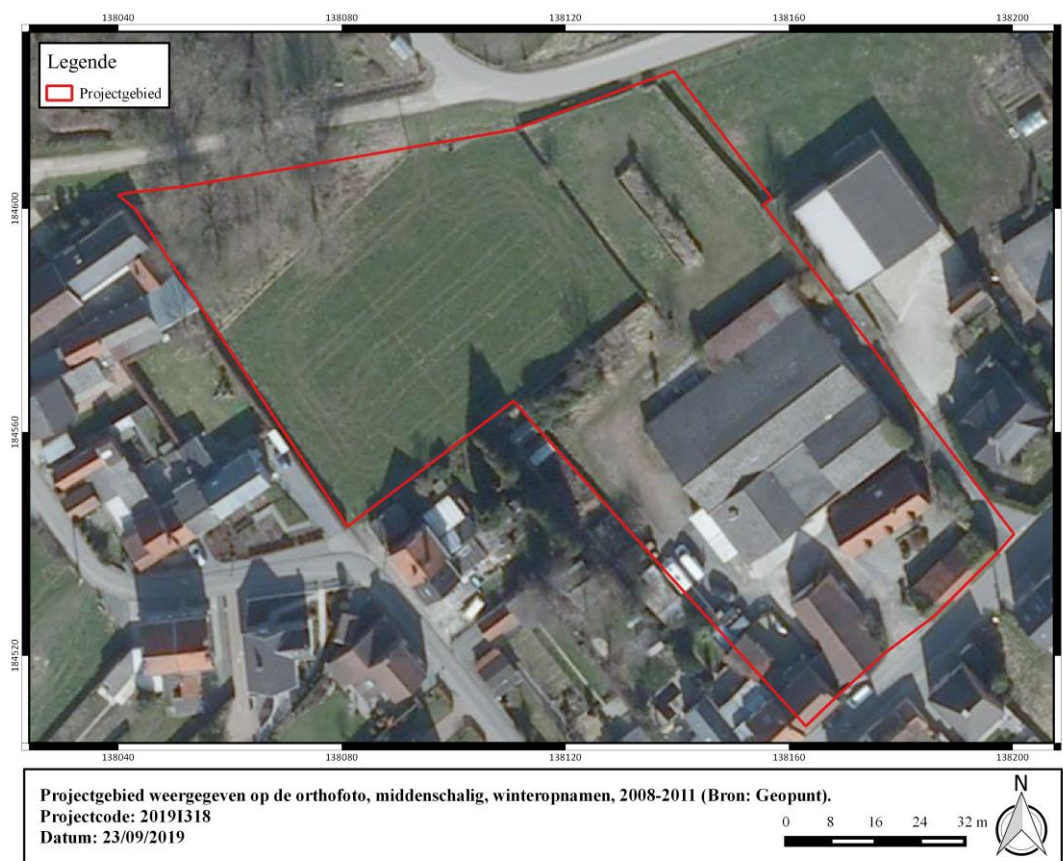
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

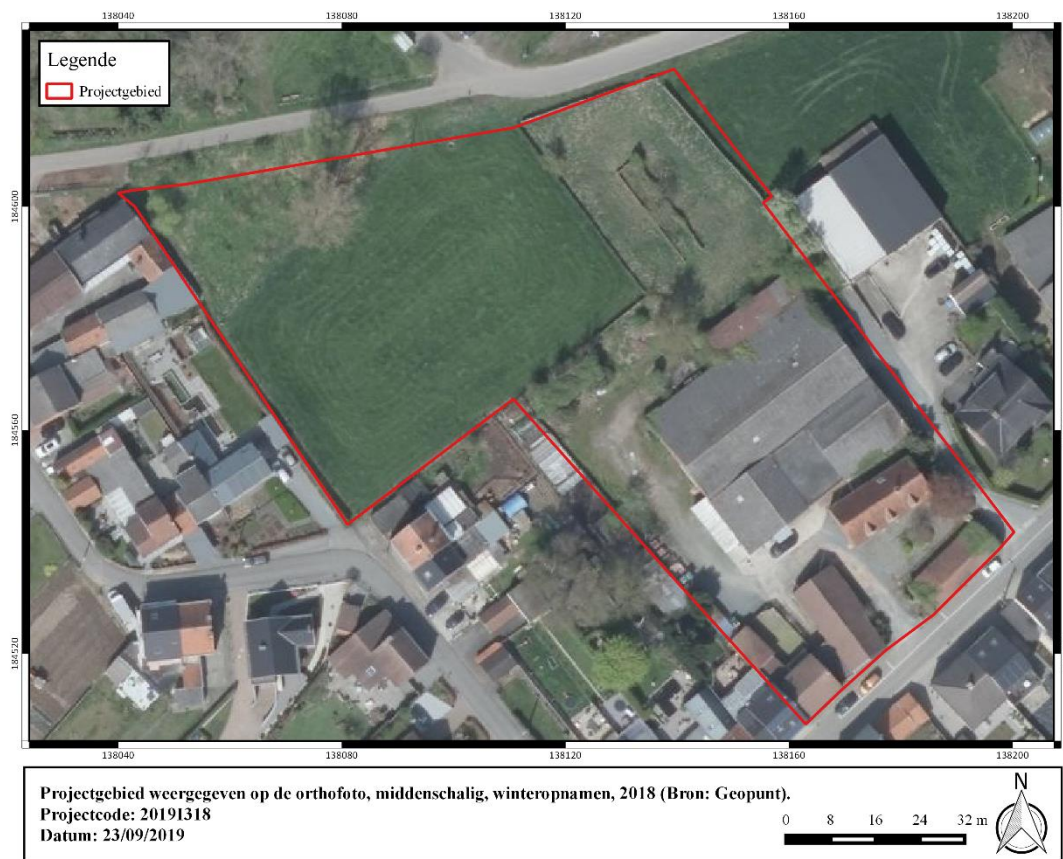
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling tussen de Broekstraat en Leireken te Opwijk. In het kader van deze ontwikkeling werd reeds voor een deel van het onderzoeksgebied een archeologienota opgesteld. Vanwege de uitbreiding van de geplande werken wordt een nieuw advies geformuleerd voor het volledige projectgebied. Dit is ca. 8656 m² groot, het zuidelijk deel van het terrein is bebouwd, het noordelijk gedeelte ligt braak. De aanwezige bebouwing wordt in het kader van de geplande werken gesloopt.

Landschappelijke gezien is Opwijk gelegen op de overgang van de zandleemstreek en de leemstreek. Het onderzoeksgebied is gelegen op de rand van een zuidelijk gelegen rug en de noordelijk gelegen vallei van de Vondelbeek en haar zijtakken. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holocene die rusten op de afzettingen van het Tertiair. De bodemkaart omschrijft de bodem als matig natte zandleem met gleyverschijnselen. Op het DHVM valt een significant hoogteverschil op te merken tussen het noordelijk deel van het terrein en het zuidelijke. De aard hiervan is niet duidelijk. Louter op basis van het landschappelijk kader, binnen de gradiëntzone van de Vondelbeek, dient uitgegaan te worden van een verhoogde verwachting inzake menselijke aanwezigheid tijdens het finaal-paleolithicum en mesolithicum.

Cartografische bronnen wijzen op een ruraal karakter van het onderzoeksgebied en de omgeving. Op de Ferrariskaart wordt het gehucht 'Broeckstraete' reeds vermeld. Het onderzoeksgebied situeert zich ter hoogte van een kruispunt van wegen waarlangs bewoning is afgebeeld. De terreinen rondom deze bewoning zijn in gebruik als akker. De historische kern van Opwijk bevindt zich een 500-tal meter naar het westen. De 19^e-eeuwse bronnen geven een gewijzigd stratenpatroon weer. Doorheen de 19^e eeuw wordt in de zuidoostelijke sector van het terrein een vierkantshoeve afgebeeld, waar de huidige bebouwing naar alle waarschijnlijkheid op terug gaat. De impact van deze bebouwing op het bodemarchief is ongekend. Op de orthofotosequentie is de voorbije decennia quasi geen verandering op te merken inzake het landgebruik. Het noordwestelijke deel blijft in gebruik als grasland, het zuidoostelijke deel blijft bebouwd. Aan dit gebouwenbestand is weinig evolutie merkbaar.

Op het onderzoeksgebied of in de directe nabijheid ervan zijn geen archeologische vindplaatsen gekend. Een kleine kilometer westwaarts, op iets hoger gelegen terrein richting het centrum van Opwijk, is een cluster gekende waarden aangeduid op het kaartbeeld van de CAI. Bij verschillende onderzoekscampagnes in de kern werden ter hoogte van het Gasthuis en de Borchtsite resten van vol- en laatmiddeleeuwse bewoning onderzocht. Ter hoogte van de Borchtsite werd een hiaat opgemerkt in de sporen van bewoning tussen 1300 en 1500 (CAI 989 & CAI 1458). Iets verder richting het westen, aan de Millenniumstraat/Blockswede werden restanten van bewoning uit de metaaltijden onderzocht evenals sporen van landindeling uit de Romeinse periode en middeleeuwen. Verspreid over het terrein werden ook artefacten in Wommersomkwartsiet gerecupereerd. Naast resten van bewoning en bewerking in de ijzertijd en Romeinse periode werden er ook een 4-tal crematiegraven aangesneden (CAI 2288/20192). Verder naar het zuidwesten, tussen de Droeshoutstraat en de Groenstraat werden resten van een nederzetting uit de ijzertijd onderzocht in 2012/2013. Naast deze sporen van bewoning werd eveneens een crematiegraf aangesneden uit de Romeinse periode, op basis van deze waarneming wordt een Romeinse nederzetting in de directe nabijheid vermoed. Daarenboven moet de vondst van een fragment van een gepolijste bijl en hamer vermeld worden, hetgeen wijst op menselijke aanwezigheid in de omgeving tijdens het neolithicum (CAI 162293). Op de zuidelijke gelegen hogere rug valt eveneens een groot aantal vindplaatsen op, het merendeel hiervan betreffen archeologische waarnemingen tijdens de begeleiding van het VTN-project van

Fluxys waarbij vaak dateerbaar vondstmateriaal ontbreekt. Op deze hogere, drogere en vruchtbare gronden zijn eveneens resten van bewoning uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen in kaart gebracht. Naast de gekende sites op basis van terreinwaarnemingen zijn nog een groot aantal cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse structuren opgenomen in de CAI. De gekende vindplaatsen in de ruime omgeving wijzen aldus om menselijke aanwezigheid tijdens het mesolithicum en neolithicum en met zekerheid op bewoning en bewerking vanaf de metaaltijden.

Concreet dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. Op basis van het landschappelijk kader en de gekende waarden bestaat de verwachting uit vondsten- en sporenarcheologie. Daartegenover staat echter dat het zuidoostelijk deel van het onderzoeksgebied is bebouwd, hiervan is de impact op het bodemarchief ongekend. In eerste instantie dient een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw, verstoringsgraad en bewaringscondities m.b.t. artefactensites te evalueren. Indien uit de waarnemingen blijkt dat bodemhorizonten die indicatief kunnen zijn voor gunstige bewaringscondities m.b.t. artefactenconcentraties, dienen deze archeologisch bemonsterd te worden in een verkennend grid. Bij een positief resultaat kan beslist worden dit onderzoek aan te vullen met een waarderend archeologisch booronderzoek of proefputten. In het kader van de verwachting inzake sporenarcheologie is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode. Blijkt uit de waarnemingen van het landschappelijk bodemonderzoek dat delen van het bodemarchief zijn verstoord, kan verder archeologisch onderzoek mogelijk lokaal niet langer zinvol zijn.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.